

Varför ska hela Sverige leva?

Fem perspektiv i svensk politisk debatt 2022–2024

Markus Holdo¹

Representing Rural Interests: Competing Claims in Swedish Party Politics

All parties in the Swedish Parliament currently claim to be fighting for the countryside; they all make statements and propose measures aimed at supporting key rural industries and making it easier to live well in rural and sparsely populated areas. This article presents a study of the ideas and arguments that appear in Swedish rural policy debates concerning why the countryside should receive higher priority, and in what ways. The material consists of interviews and opinion pieces published in Swedish media, as well as a panel debate featuring representatives from all parliamentary parties. The time period is 2022–2024, a period in which rural issues gained increasing prominence in Swedish political debate. The study shows that five different, interconnected discourses are represented among the eight parliamentary parties. The idea of the countryside as an important resource for the Swedish economy dominates, but the parties also advance ideas of solidarity, ecological sustainability, recognition of rural perspectives, and the countryside's ability to thrive if simply left alone from state interference. The parties clearly articulate divergent visions of what a vibrant countryside should look like.

Inledning

Enligt många forskare och samhällsdebattörer har landsbygden, det vill säga alla de platser som inte är storstäder eller tätbefolkade kommuner,² förlorat politisk betydelse i västvärlden: från att ha betraktats som grunden för en

- 1 Författaren tackar de anonyma granskarna för mycket värdefulla synpunkter på en tidigare version av texten samt tidskriftens redaktör, Björn Badersten, för noggrann granskning och många konstruktiva, hjälpsamma kommentarer.
- 2 Jag använder ordet landsbygd i denna vardagliga mening, som också tillämpas av myndigheter som Jordbruksverket (2024-01-09). Samtidigt är det värt att understryka att denna definition inte nödvändigtvis delas av alla de partiföreträdare vars uttalanden är fokus i denna studie. I det empiriska materialet används ordet landsbygd utifrån det politiska behovet att kommunicera med potentiella väljare som upplever sig representerade av ordet.

Markus Holdo är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet.
E-post: markus.holdo@svet.lu.se

produktiv ekonomi, har den under de senaste decennierna setts som alltmer improduktiv och övergiven (Horlings & Marsden, 2014; Gilmore 2008; Cramer 2016). Detta gäller inte minst Sverige, där gruvor, jordbruk och skogsbruk länge var avgörande för ekonomisk tillväxt (Hedlund & Lundholm 2015). Flera debattörer verksamma på den svenska landsbygden menar därtill att medier och politiska ledare ofta gett en felaktig bild av de som kämpar för landsbygdens intressen; dessa har setts som sentimentala, känslomässiga och bakåtsträvande i kontrast till urbana människors fokus på framtiden, karriären och produktiviteten (se Greider 2001; Tidholm 2017), en tendens som också har påpekats och problematiserats av forskare (Nilsson & Lundgren 2015; Miaris et al. 2025).

De senaste åren tycks dock något ha hänt: idén om en levande landsbygd tycks ha återfått en central roll i politisk debatt i såväl Nordamerika som Europa (Hochschild 2016). Landsbygdens politiska betydelse har också blivit tydlig genom de senaste årens protester från europeiska jordbrukare (Mazzocchi et al. 2024). I nyligen publicerade artiklar har forskare beskrivit utvecklingen i termer av en "tilltagande revolt" (Mortimer 2024) och att särskilt landsbygdens näringar, så som jordbruk och skogsindustri, kommit att bli ett slagfält för kampen om europeiska länders nationella identitet (Lambrechts & De Cleen 2024). I Sverige har protesterna från landsbygden i mindre grad handlat om jordbruk, även om kritiken från Lantbrukarnas Riksförbund, tydligt överlappar med den som hörs från motsvarande organisationer i andra länder (se Mazzocchi 2024; Mortimer 2024). I bredare mening syns trenden dock även här, med protester mot höga energipriser (till exempel genom det så kallade "Bensinupproret") och ett ökande intresse bland Sverigedemokratiska ledare, som på ett liknande sätt som politiska ledare på högerkanten i USA alltmer gör anspråk på att representera landsbygdens "förbittring" (Söderström et al. 2025).³

Det ökande intresset gör det också angeläget att granska vilka idéer om landsbygden som framträder i dessa länders nationella politisk debatt. En växande litteratur har visserligen undersökt de perspektiv som formar politiska debatter om landsbygden (se Holdo 2020a) och resultaten ger en betydligt mer mångfacetterad bild än vi vanligtvis får i medierna (se exempelvis Cramer 2016; Hochschild 2016; Gilmore 2008; Lundgren & Johansson 2017; Arora-Jonsson 2017; Scoones et al. 2018).⁴ Men frågan är vad den senaste utvecklingen, som flera forskare uppmärksammat, betytt politiskt. I denna artikel vill jag närmare granska vilka uppfattningar som svenska politiska företrädare ger uttryck för i en tid då landsbygden haft en ovanligt framträdande plats i offentlig debatt.

3 Det finns fortfarande mycket lite forskning som berör detta fenomen i Sverige, medan flera medier rapporterat om det (se till exempel Juhlin/SVT, 2022-01-19).

4 Inte minst stöder flera studier uppfattningen att den ofta negativa bild som ges i medier och av politiska ledare motsägs av det engagemang som finns på den svenska landsbygden (Stenbacka 2011; Nilsson & Lundgren 2015; Holdo 2020a).

Vilka olika idéer om landsbygden hörs i svensk politik? Vad skulle det innebära, enligt partierna, att ge landsbygden ökad prioritet?

Med en jämförande diskursanalytisk ansats granskas argument för landsbygden i svensk debatt 2022–24: (1) vilka aktörer, system och institutioner som antas vara centrala för landsbygdens utveckling; (2) relationerna mellan dessa aktörer, system och institutioner; (3) de motiv som tillskrivs aktörer i samhället och politiken; samt (4) de retoriska begrepp som används för att rama in sådana uppfattningar.

Jag börjar med att diskutera den teoretiska utgångspunkten för studien och hur den hjälper oss att utforska viktiga frågor som inte ställts i tidigare studier om de idéer som finns representerade i landsbygdspolitiken. Därefter diskuterar jag studiens metod, inklusive det analytiska ramverket och studiens empiriska material. I den empiriska delen som sedan följer analyseras debattartiklar, intervjuer och en paneldebatt där företrädare för riksdagspartierna deltagit. Jag kategoriserar dessa utifrån fem perspektiv på landsbygden. Studiens resultat visar att även om landsbygden fick mer uppmärksamhet under dessa år var det ett jämförelsevis snävt perspektiv som dominerade. De politiska partiernas argumentation domineras av idén att landsbygden har potential att bidra till Sveriges och Europas tillväxt. Detta instrumentella synsätt skymmer andra möjliga skäl att prioritera landsbygden som finns representerade bland landsbygdens befolkning. I en avslutande diskussion lyfter jag fram implikationerna av denna studie ur demokratisk synvinkel. En jämlik, demokratisk inkludering av människor som lever på olika platser, med olika idéer om ett gott liv, olika intressen och politiska uppfattningar, kräver att vi erkänner och förstår skillnaderna mellan olika politiska strävanden – även där de retoriskt verkar försvara samma sak. Samtliga politiska partier säger sig visserligen kämpa för landsbygdens intressen, men det är väsentligt att medborgare ser att de representerar mycket olika idéer om varför, och på vilket sätt, ”hela landet ska leva”.

Politiska diskurser om landsbygden: tidigare forskning och teorier

En växande litteratur om politiska diskurser rörande landsbygden belyser mångfalden av idéer och perspektiv som inte alltid får plats i den mediala politiska debatten (se exempelvis Gilmore 2008; Lundgren & Johansson 2017; Christoforou & Pisani 2016; Arora-Jonsson 2017; Scarlet et al. 2015; Bock 2015; Scoones et al. 2018). Denna litteratur är delvis resultatet av en vilja att kritiskt pröva den populära bilden av landsbygdsbefolkningar som sentimentala, förbittrade och bakåtblickande. Flera studier belyser hur en urban norm bidragit till att landsbygdens platser och befolkningar reduceras till en motbild till vad storstäders befolkningar antas se som önskvärt. I det svenska offentliga

samtalet kontrasteras de ofta mot storstädernas moderna livsstilar, progressiva åsikter och "produktiva arbete" (se Eriksson 2010; Jerke 2011).

Dessa konstruktioner får konsekvenser, menar forskare, för hur människor i både städer och på landsbygden tänker kring politiska prioriteringar och mål (Stenbacka 2011; Bell et al. 2010; Woods 2017). En viktig uppgift för forskningen är därmed också att studera hur politikens dominerande perspektiv relaterar till de idéer och föreställningar som finns bland medborgare på landsbygden (Woods 2003; 2006; Masuda & Garvin 2008; Pilgeram 2011). Michael Woods menar att landsbygden och allt som förknippas med den ofta betraktats, eller åtminstone behandlats, som något passivt, utan egen kraft – en faktor eller en sorts enhet som, i bästa fall, behöver tas i beaktande i beslutsfattande men som inte på egen hand vill något och kan påverka sin situation. I den konstruktionen erkänns inte heller att "landsbygden" rymmer mängder av olika perspektiv och erfarenheter. Woods skriver att detta är missvisande: det finns nämligen inte någon enhet som kan kallas "landsbygd" som "reagerar på ett klart och enhetligt sätt på externa krafter" (Woods 2006: 592, min översättning). Individer och grupper har mycket olika idéer om vad det innebär att leva på landsbygden, vara en del av en landsbygdsgemenskap och vilka värderingar som ingår i detta. Striden om landsbygden handlar därför "lika mycket om en intern konflikt inom landsbygden som en kamp för landets intressen gentemot externa hot och utmaningar" (Woods 2006: 592).

Liksom i städer växer rörelser på landsbygden fram både som reaktion på samhällsförändringar och politiska omprioriteringar och till följd av att nya idéer växer fram även på landsbygden (se även Gilmore 2008). I forskningen om den svenska landsbygden ser vi till exempel en ökande mobilisering i nya sfärer som skapar möjligheter för delaktighet både online och i fysiska rum (Lundgren & Johansson 2017), samtidigt som särskilda förutsättningar på landsbygden, såväl ideologiska perspektiv som samhällsstrukturer, påverkar möjligheterna för politiskt handlande (se till exempel Arora-Jonsson 2017). Landsbygdspolitiska debatter är således, åtminstone bland landsbygdens befolkning, ett möte mellan flera olika perspektiv, liksom mellan aktörer med olika intressen.

Det är på flera sätt värdefullt att undersöka vad dessa perspektiv har gemensamt och vad som skiljer dem åt. Dels är det empiriskt viktigt att korrigera felaktiga bilder av landsbygdens politiska röster. Dels bidrar det till medborgares möjligheter att i gemensamma samtal utreda vilka argument som tycks rimliga. Det senare mer normativa skälet att bry sig om landsbygdens olika diskurser pekar på möjligheten att kritiskt ifrågasätta diskurser om landsbygdens värde. Även människor som intuitivt sympatiserar med ett försvar av landsbygden kan därmed reflektera över implikationerna av olika synsätt och vilken politik de stödjer (se Fraser 2003, p. 234; Dryzek 2013). Detta är vad det deliberativa systemperspektivet, som beskrivs i nästa del, hjälper till att göra. Därtill kan en jämförelse av perspektiv inom olika delar av samhället, till exempel mellan medborgare och

politiska ledare, hjälpa till att belysa demokratiska utmaningar och problem. En studie av svensk politisk debatt fann till exempel att medborgares mångfald av perspektiv inte syns i debatten mellan politiska partier, som är betydligt snävare (Holdo 2020a).

I denna uppsats undersöks politiska företrädares syn på landsbygden så som de uttrycks i de senaste årens politiska debatter, där landsbygden kommit att få en betydligt större roll än tidigare i svensk nationell politik och inför Europaparlamentsvalet 2024. I min tidigare studie framträder bilden att riksdagspartierna, med några undantag, är snävt fokuserade på hur landsbygden kan gynna svensk tillväxt (Holdo 2020a). Den studien har emellertid två begränsningar som motiverar en uppföljning. Dels genomfördes analysen på ett material från en tidsperiod då landsbygden inte hade någon särskilt central plats i den politiska debatten. Vi vet således inte om resultaten är giltiga även för tidsperioder då intresset för landsbygdens frågor är betydligt större. Det är mycket möjligt att ett ökat generellt fokus på landsbygden också bidrar till en större lyhördhet inför olika perspektiv. Dels låg fokuset i den studien mer på medborgares olika perspektiv och riksdagspartierna undersöktes i mindre grad.

Från normativa till förklarande teorier om deliberation och partipolitik

Politiska diskursers representation inom partipolitiken är en central fråga för demokratin. Det handlar om huruvida människors uppfattningar och idéer speglas i beslutsfattande. Alltför många forskare har kommit att se detta som en fråga om demokratis *deliberativa* aspekter. Demokratin kan ses som ett "deliberativt system" som binder samman olika platser, sfärer och kommunikativa handlingar (se Mansbridge 1999; Stevenson & Dryzek 2014; Owen & Smith 2015; Felicetti & Holdo 2024). Stevenson & Dryzek (2014) menar att en viss fråga eller ett visst diskursivt sammanhang (till exempel "klimatfrågan") kan fungera som ett sådant deliberativt system genom att koppla samman aktörer och perspektiv så att de möts. Politik handlar, resonerar de, bland annat om vilka idéer som kommer att dominera inom sådana system, hur alternativa idéer färdas och tas upp, vilka intressen som därmed gynnas och hur idéerna kommer att påverka framtida beslutsfattande.⁵

5 Flera tidigare studier har tillämpat detta perspektiv i empirisk forskning. Det har hjälpt till att undersöka till exempel hindren för inkludering i diskussioner om problem med marginalisering i socioekonomiskt eftersatta bostadsområden i städer (Holdo 2020b; Holdo & Öhrn Sagrelus 2020); inflytandet av ekonomiska och politiska intressen på de interaktioner som genereras av nya forum för medborgardeltagande stämplade som "överläggning" eller "samverkan" (Hendriks, 2011); och kopplingarna mellan nya offentliga debatter om islams plats i europeiska samhällen och tidigare idéer och fördomar som formats i till synes orelaterade diskussioner om dessa samhällen (Ercan 2017). Stevenson och Dryzek (2014) utvecklade dessutom sitt analytiska ramverk i en studie av diskurser om klimatförändringar, där de visar att olika delar av den globala styrningen av klimatförändringar involverar flera olika, internt sammanhängande, diskurser.

Det deliberativa systemet är också ett sätt att tänka normativt kring olika kommunikativa handlingar. Huruvida de ignoreras, erkänns, tas upp och tillåts påverka diskussioner och beslut bör vägas in i hur vi utvärderar hur pass demokratiskt ett politiskt system är.⁶ Detta perspektiv har också en del gemensamt med det äldre begreppet "den offentliga sfären" (Habermas), där idéer kan fångas upp av beslutsfattare som lyssnar in medborgares uppfattningar och angelägenheter (Habermas 1996), liksom "det politiska systemet" (Easton 1965; Norris 1999), som tänks bestå av beslutsfattare som behöver kunna luta sig på en legitim samhällsordning som ständigt kan komma att ifrågasättas av medborgare (Easton 1965; Norris 1999). Enligt dessa bilder av politiken bör alltså beslutsfattare ha ett särskilt intresse av att representera de idéer och perspektiv som finns bland medborgarna för att demokratin ska fungera så väl som möjligt.

Även forskning om protester och sociala rörelser betonar att aktivister kan påverka beslutsfattareshandlingar och beslut genom att uttrycka missnöje och störa ordningen. Om politiska ledare lyssnar och lyfter de frågor protesterna handlar om så kommer medborgarnas perspektiv att representeras bättre (Piven & Cloward 1978). Men en motsatt förväntan tycks samtidigt rimlig: om politikerna lyssnar är det nog vanligtvis för att de vill få tyst på protesterna och kunna arbeta ostört efter de prioriteringar de redan gjort. I så fall är kopplingen mellan beslutsfattare och medborgares deliberation snarare en relation karakteriserad av kooptering (Bertocchi & Spagat 2001), det vill säga politikerna försöker ta över eller äga debatten så att medborgarna kan återgå till att stötta sina ledare utan att något nödvändigtvis förändras.

När vi överför idén om den deliberativa demokratin till mer förklarande teorier om hur diskurser tar plats i politiken så ser vi alltså att det finns motstridiga idéer. Å ena sidan kan det vara så att ju mer en viss fråga, en viss medborgerlig angelägenhet, tas upp av politiska ledare desto mer och tydligare kommer den partipolitiska debatten att spegla de perspektiv som finns i samhället i stort. Å andra sidan kan det vara så att ju mer en viss fråga diskuteras desto mer kommer politikernas synsätt, och de intressen som de vanligtvis företräder, att prägla hur frågan diskuteras. Den senare möjligheten skulle kunna förklara varför tidigare forskning visat att politiker, även när de specifikt diskuterar

6 Med "deliberativt system" menar jag alltså i detta sammanhang alla synpunkter på landsbygdpolitik som samverkar i en politisk gemenskap och påverkar handlingar och beslutsfattande. Ur ett demokratiskt perspektiv är det viktigt att se hur systemets delar är sammankopplade eller fränkopplade, vilket påverkar vilka olika idéer, argument och synsätt som blir vida erkända och tas upp i beslutsfattande och vilka som istället marginaliseras eller tystas. Demokratiteoretiker betonar att detta är avgörande för medborgarnas möjligheter och effektiva förmåga att utöva sina demokratiska rättigheter (se Bohman 2000) och ett samhälles förmåga att hantera problem som sociala spänningar och konflikter (Dryzek 2000; Warren 2017). Att analysera diskursiva skillnader inom system kan belysa problem med upptagande och inkludering genom att visa hur mindre inflytelserika diskurser inte erkänns i mer dominerande forum, såsom forum för politiskt beslutsfattande (Ercan et al. 2017; Holdo 2020b).

landsbygden, tenderar att fokusera snävt på landsbygden som en tillväxtfaktor. Men tänk om det snarare är så att ju mer en fråga diskuteras av de som sitter vid makten desto bättre kommer diskussionen spegla medborgarnas olika synsätt; i så fall borde vi se det i hur landsbygden diskuterats de senaste åren, i samband med riksdagsvalet 2022 och Europaparlamentsvalet 2024 då landsbygden kommit att få en viktig plats i medial och politisk debatt.

Metod

För att studera mönster och variationer i landsbygdspolitiska diskurser tillämpar denna studie en jämförande diskursanalys (Christopher et al. 2018; Edwards 2012). I likhet med tidigare studier av miljöpolitik (Stevenson & Dryzek 2014), landsbygdspolitik (Holdo 2020a) och populistisk politik (Curato et al. 2019) fokuserar denna studie på variationer med avseende på aktörer, relationer, motiv och begreppsanvändning.

LANDSBYGDSPOLITISKA DISKURSER

Jämförande diskursanalyser är en vidareutveckling av ”kritisk diskursanalys” (Fairclough 2013). Stevenson och Dryzek (2014) betonar att den jämförande diskursanalysen fokuserar på hur människor tillskriver olika egenskaper och drivkrafter till olika aktörer, grupper och institutioner, föreställer sig deras relationer (t.ex. hierarki, samarbete och konkurrens) och hur relationerna är inbäddade i särskilda diskurser (2014: 41). Det analytiska ramverket för en sådan analys fokuserar på fyra aspekter av en diskurs (se även Dryzek 2013: 17–19):

1. idéer om de grundläggande enheter som är relevanta för landsbygdspolitiken, såsom aktörer, system och institutioner (diskursens ontologi).
2. idéer om relationerna mellan de grundläggande enheterna, såsom konkurrens, samarbete, hierarki, jämlikhet eller konflikt.
3. de motiv som driver aktörer i samhället och politiken (medborgare, konsumenter, producenter, företag, rörelser, regeringar), såsom materiell vinst, aktning, dygd, överlevnad.
4. de retoriska begrepp och metaforer som används för att rama in påståendena, såsom bilder av samhället (”en maskin”), utopiska visioner, religiösa referenser eller berättelser.

Med utgångspunkt i dessa delar fann min tidigare studie att medborgare på den svenska landsbygden åberopade idéer från fyra olika diskurser, det vill säga fyra olika sätt att föreställa sig vilka aktörer och enheter som är relevanta, relationerna mellan dessa och vad som står på spel för dem, liksom olika

budskap kring vad det ska innebära att prioritera landsbygden (Holdo 2020a). I nuvarande studie används dessa fyra olika diskurser som utgångspunkt för analysen. Det innebär att jag använt dessa fyra diskurser som analysverktyg, samtidigt som jag noterat när politikernas påståenden inte tydligt passar någon av dessa. En femte diskurs konstruerades baserat på sådana övriga uttalanden och speglar att miljörörelsen kommit att engagera sig allt mer i frågor om landsbygdspolitik: hållbarhet (Oprea et al. 2024; Holdo 2019). Nedan beskrivs dessa diskurser (se även Figur 1).

Frihetsdiskursen på landsbygden uttrycker en konservativ syn på staten som den främsta orsaken till problem för landsbygdsbefolkningen. Konservativa röster i landsbygdspolitiken hävdar att många landsbygdsområden är produktiva och bidrar till ekonomin. Statens engagemang i regionala ekonomier bör granskas och begränsas, i synnerhet byråkratiska förfaranden och skatter som gör det svårt för landsbygden att utvecklas och generera välbstånd lokalt. Landsbygdsconservativa ber staten att hålla händerna borta från det som tillhör landsbygdens platser och befolkningar. Landsbygden behöver inte räddas. Det räcker att lämna den ifred.

Tillväxtdiskursen innebär att landsbygden värderas utifrån sin potential att bidra till ekonomisk tillväxt. Diskursen bygger alltså på tanken att det finns områden som är produktiva, som bidrar, och områden som är improduktiva, som erhåller förmåner och belastar samhällsekonomin. De som förespråkade en högre politisk prioritet åt landsbygdsutveckling inom denna diskurs hävdar att landsbygden, åtminstone i vissa delar, är mer produktiv än vad som är allmänt erkänt. Diskursen ser alltså landsbygden som en resurs för ekonomisk utveckling, baserad på utvinning av naturresurser och produktion av mat och energi.

Jämlikhetsdiskursen fokuserar på rättvisa när det gäller levnadsstandard. Var man än bor ska man ha lika rättigheter och resurser ska fördelas rättvist. Jämlikhetsdiskursen ifrågasätter tanken att politiska prioriteringar måste bygga på en uppfattning om vilka delar av landet som är, eller skulle kunna vara, produktiva. Den flyttar fokus från de roller olika områden spelar i ekonomin till medborgarnas rättigheter. Men, till skillnad från erkännandets diskurs nedan, ser jämlikhetsdiskursen frågorna mer i termer av omfördelning än erkännande.

Erkännandediskursen hävdar att en urban norm gör att landsbygdens intressen och perspektiv inte behandlas likvärdigt stadens. Diskursen ställer krav på bättre service på landsbygden och på att skydda naturmiljöer, inte primärt med hänvisning till de ekonomiska konsekvenserna av föreslagna förändringar i den ekonomiska politiken, utan med hänvisning till tanken att alla medborgare ska

Figur 1. Fem landsbygdsdiskurser

Diskurser	Enheter	Relationer	Motiv	Retorik
<i>Frihet:</i> Stat och regleringar ska lämna landsbygden ifred	Staten; produktiva landsbygder; höga skatter; EU-byråkrati.	Intressekonflikter (stad–landsbygd), exploatering, korruption, berättigande.	Ekonomiska intressen, högre levnadsstandard, frukten av ens arbete.	Stoppa exploateringen, låt landsbygden behålla vad den producerar, låg service, låga skatter.
<i>Tillväxt:</i> Landsbygden som instrumentell för Sveriges fortsatta tillväxt.	BNP; marknader, produktiva och oproduktiva områden och platser.	De som bidrar och de som tar emot resurser, konkurrens på marknader, win-win.	Ekonomisk tillväxt, sysselsättning, välfärd.	Landsbygden är viktig för tillväxten och beredskapen.
<i>Jämlikhet:</i> Omfördela resurser för att ge människor mer jämlika förutsättningar.	Ett kapitalistiskt system; grupper med olika intressen och livsmöjligheter.	Jämlikhet ställs mot exploatering.	Lika rättigheter, gemensamma intressen, rimlighet.	Kapitalistiskt tänkande leder oss fel.
<i>Erkännande:</i> Likabehandling av människors olika viljor och behov.	Landsbygdsbefolkningen; urbana normer, kultur; livsval.	Jämlikhet ställs mot exkludering/ dominansförhållanden i samtal och beslutsfattande.	Demokratiska principer om lika representation, erkännande om skillnader.	Hela Sverige ska leva; alla medborgares idéer och perspektiv ska erkännas och respekteras.
<i>Hållbarhet:</i> Naturens egenvärde och kollektivt ansvar för biologisk mångfald.	Industrier; småskaliga jordbruk och ansvarsfulla skogsägare; naturen; planetens liv.	Motsättning mellan industriernas intressen av utvinning och vinst och biologisk mångfald, småskaliga gröna näringar.	Minskade klimatutsläpp, biologisk mångfald, hälsa.	Underlätta för och belöna ansvarsfulla företag och ägare, gynna inte industriellt jordbruk och skogsskövling. Återställ naturen.

vara med i processen att bestämma vilka mål och värderingar som regeringen bör sträva efter. Därför kan, ur detta perspektiv, ekonomisk tillväxt vara ett mål, men inte det enda målet, för staten. Oberoende av sådana ekonomiska angelägenheter säger erkännandens diskurs att urbana intressen dominerar i politiken på sätt som inte erkänner landsbygden som jämlik staden. Därför bör landsbygdsutveckling prioriteras högre, inte på grund av dess konsekvenser för samhällsekonomin, utan för att den för landsbygdsbefolkningen är en betydande del av ett gott liv.

Hållbarhetsdiskursen, slutligen, ser en motsättning mellan storskaliga industrier som skövlar skog, massproducerar mat och utvinner naturresurser utan hänsyn till miljöpåverkan och småskaliga gröna näringar, så som småskaliga jordbruk och ansvarsfulla skogsägare som värnar om den biologiska

mångfalden. Diskursen betonar också naturens egenvärde och vårt kollektiva ansvar för allt liv på vår planet. Det som driver diskursen är målet att minska klimatutsläppen och återställa den biologiska mångfalden. Det finns också hälsoargument för att reglera gröna näringar, underlätta för ansvarsfulla företag och jord- och skogsägare och återställa naturen. Diskursen är således något mer specifikt än vanligt förekommande hänvisningar till behovet av att "ställa om". Sådana yttranden innebär inte nödvändigtvis att det finns motsättningar mellan olika värden eller aktörer med olika intressen – så som industrier och miljöhänsyn. Med ekologisk hållbarhet menas snarare en vilja att prioritera ekologiska hänsyn även när dessa kräver att andra värden – så som tillväxt eller respekt för människors livsval – för stå tillbaka. Samtidigt kan denna diskurs, liksom övriga, kombineras med samtliga andra diskurser eller, för den delen, kollidera med dem, beroende på hur de mer precist används.

FALL OCH MATERIAL

Den svenska debatten om landsbygden är intressant att studera. Dels har landsbygden kommit att bli en stridsfråga i det alltmer polariserade offentliga samtalet (se Reiljan & Ryan 2021). Därtill finns ett värde i att följa upp den tidigare studien om landsbygdspolitiska idéer inom civilsamhället i Sverige – speglar partiernas landsbygdsdiskurser de mönster som observerats utanför partipolitiken bland engagerade medborgare som värnar landsbygdens intressen?

Landsbygdsfrågor har länge haft en central roll i den svenska partipolitiken med ett parti, Centerpartiet, som specifikt velat representera landsbygden. Partiet, som tidigare kallades Bondepartiet, etablerade sig som en politisk kraft redan innan de första demokratiska valen hölls 1921, och har fortsatt att vara en stor aktör i svensk politik. Partiets popularitet nådde sin topp på 1970-talet, delvis tack vare dess envisa motstånd mot kärnenergi, och fick upp till en fjärdedel av väljarnas röster 1973 och 1976 (Sundström & Rosén Sundsström 2010). Medan stödet för Centerpartiet minskat i takt med strukturella förändringar i ekonomin och den ökade urbaniseringen, har landsbygden kommit att bli en viktig politisk fråga igen, särskilt under de senaste årens protester och debatter inför riksdagsvalet 2022 och Europaparlamentsvalet 2024. En anledning till detta är uppfattningen bland ledare för de större partierna att känslan av politisk marginalisering bland landsbygdsbefolkningen har bidragit till framväxten av det högerpopulistiska partiet Sverigedemokraterna (Holmqvist 2018). Även om bönders protester eller polariseringen av landsbygdsfrågor inte i sig är särskilt svenska fenomen (Batory & Sitter 2004; Scoones et al. 2018; von Essen & Allen 2017; Christensen 1997), så har vi i det svenska fallet en möjlighet att studera om ett ökat fokus på landsbygdsfrågor bidragit till en mer nyanserad partipolitisk debatt som också bättre speglar de många perspektiv som finns bland medborgare.

Materialet som analyseras är av tre typer: intervjuer, debattartiklar och deltagande i en paneldebatt med samtliga riksdagspartiers toppkandidater till Europaparlamentsvalet 2024. Dessa olika former av inlägg i den landsbygdspolitiska debatten producerades mellan åren 2022–2024 i anslutning till riksdagsvalet 2022 och Europaparlamentsvalet 2024. Intervjuerna genomfördes av två medier som båda har en koppling till landsbygdsrörelsen: Lantbrukspodden, som produceras av Lantbrukarnas riksförbund (LRF), och podden Hela Sverige pratar, som produceras av rörelsen Hela Sverige ska leva. Jag analyserade dessa redan inspelade intervjuer genom att föra anteckningar utifrån analysverktygets frågor (Vilka enheter och relationer berörs av intervjupersonen?; Vilka motiv står på spel och vilka är de retoriska poängerna?). Jag transkriberade således de mest relevanta delarna, vilka exemplifieras i analysens i nästa del.

Paneldebatten var en del av ett återkommande evenemang, "Landsbygdsriksdagen," organiserat av Hela Sverige ska leva. Deltagarna var, som nämnts, toppkandidaterna för riksdagspartierna i Europaparlamentsvalet. Ett undantag är Sverigedemokraternas företrädare, en riksdagsledamot, som ersatte partiets toppkandidat. I övriga fall var kandidaterna första eller andranamn på partiernas listor.

Debattartiklarna, till sist, valdes ut med tre kriterier: att de skrivits under tidsperioden 2022–2024, att de handlade om landsbygden och att de behandlade landsbygden generellt och inte enbart en specifik fråga. Dessa kriterier begränsade urvalet så pass mycket att få partier hade mer än en relevant debattartikel. Inga andra kriterier tillämpades. Jag valde till exempel att inte värdera vilket forum eller vilken tidning som artiklarna publicerats i, vilket varierar från större dagstidningar som *Svenska Dagbladet* till specifika intresseorganisationer som LRF:s tidning *Land* och intresseorganisationen Skogens tidning. Fokuset på generella frågor innebär dock att samtliga artiklar beskriver respektive partis generella hållning snarare än specifika ställningstaganden, som till exempel ståndpunkter gällande förnyelsebar energi eller vargjakt, som är särskilt intressanta för landsbygden. Dessa specifika policyfrågor hade kunnat varit intressanta i en annan typ av studie. Här är syftet att studera partiernas underliggande idéer om landsbygden, vilka kommer fram tydligare i mer generella resonemang om landsbygdens utmaningar. Detta bredare fokus speglar också att artiklarna är skrivna i samband med val – antingen riksdagsvalet 2022 eller Europaparlamentsvalet 2024. Samtliga debattartiklar finns sammanställda i Bilaga 1.

Tillsammans ger materialet en bild av hur de olika partierna argumenterar i olika forum och ger därmed en god grund för en analys av återkommande idéer om vilka aktörer eller enheter som är relevanta, vilka relationer de har, varför det är viktigt att prioritera landsbygdsfrågor och vad som är respektive partis huvudbudskap till potentiella väljare. Urvalet, som visas i sammanställningen i Bilaga 1, innehåller totalt en debattartikel och två intervjuer per parti, samt

en panel med samtliga partier representerade. Alla forum är sammanhang där partier ges plats att beskriva sin politik för landsbygden med egna ord. Även om till exempel de olika tidningarna och organisationerna bakom poddarna har redaktionella ställningstaganden i de aktuella frågorna, så är sammanhanget (debattsidor, poddar, paneldebatt) ämnat att ge väljarna en inblick i hur partierna ser på landsbygdens utmaningar och hur de ska mötas.

Analys

Vad visar då granskningen av de utvalda intervjuerna, debattartiklarna och paneldebatten? Till att börja med visar samtliga partier att de är måna om att framstå som landsbygdens försvarare. Hela Sverige ska leva, det måste vara möjligt att bo och leva i hela landet och landsbygden är oerhört betydelsefull även för städernas utveckling. Så resonerar samtliga partier. Alla är dessutom för att minska byråkratin och antalet regler, särskilt de som drabbar jordbrukare. Och alla vill sänka klimatutsläppen och ta ansvar för en omställning till hållbar utveckling.

Så återopas då alla diskurser av alla partier? Det kan nästan förefalla så, men samtidigt är det sällan som partierna ger uttryck för samtliga de delar som varje diskurs består av. Moderaternas toppkandidat till Europaparlamentet betonar till exempel vikten av omställning, men ser ingen motsättning mellan det målet och ekonomisk tillväxt eller mellan omställning i syfte att värna biologisk mångfald och att minska regleringarna av företag av alla storlekar. Liberalernas toppkandidat säger detta uttryckligen: vi behöver omställning men den får inte ske på företagens bekostnad, den måste ske genom företagande och på villkor som passar företagen. På liknande sätt kan partier betona flera andra diskurser för att sedan, i klargörande ögonblick, visa vilka värden som väger tyngst. Vänsterpartiet ser till exempel värdet av tillväxt, men inte en tillväxt som skapats genom "exploatering" av glesbygderna. Det är alltså tydligt att även om partierna kan tala sig varma för alla möjliga mål och värden så har de sina prioriteringar ganska klara.

Det är samtidigt möjligt att min analys ger en bild av att partiernas diskurser är mer sammanhängande eller konsekventa än de faktiskt är. Frågan om hur sammanhängande partiernas politik faktiskt är avgörs kanske inte helt av om de i första (eller andra) hand återopar den ena eller andra diskursen. Ett alternativt sätt att studera deras syn på landsbygden hade kunnat vara att, parti för parti, lista eller kartlägga alla olika argument för landsbygden och se i vilken mån de tycks hänga samman. Detta hade varit ett mer förutsättningslöst sätt att studera partiernas idéer om landsbygden. Här har jag istället reducerat komplexiteten för att tydligare kunna jämföra och kontrastera de diskurser som förekommer i svensk politik. Målet har varit att kartlägga vilka olika argument

Tabell 1. Partiernas förhållande till fem landsbygdsdiskurser

Parti	Huvudsaklig diskurs	Sekundär diskurs
Vänsterpartiet	jämlikhet	hållbarhet
Socialdemokraterna	tillväxt	jämlikhet
Miljöpartiet	hållbarhet	tillväxt
Centerpartiet	erkännande	tillväxt
Liberalerna	tillväxt	erkännande
Moderaterna	tillväxt	frihet
Kristdemokraterna	frihet	tillväxt
Sverigedemokraterna	frihet	erkännande

som förekommer och visa på varför variationen spelar roll – därför att de vilar på olika idéer om landsbygden.

Analysen kan därmed framstå som förenklad. Har inte Moderaterna pratat om värdet av omställning? Har inte Vänsterpartiet betonat betydelsen av tillväxt och tillvaratagandet av naturresurser? Har inte Centerpartiet länge varit en stark röst för hållbar utveckling? I flera fall kan sådana invändningar vara fullt rimliga. Men värdet i att förenkla på detta sätt är alltså att det tillåter oss att jämföra vilka diskurser svenska partier främst ger uttryck för.

Nedan beskriver jag hur var och en av diskurserna kommer till uttryck. Jag ger exempel från de partier som tydligast representerar dem. Tabell 1 ger en överblick av hur partierna förhåller sig till de olika diskurserna (i Bilaga 1 redovisas samtliga källor som ligger till grund för klassificering och som också är refererade i analysen nedan).

FRIHET

Den konservativa frihetsdiskursen, som tidigare forskning visat är mycket framträdande i andra länder, t.ex. i USA (Hochschild 2018; Cramer 2016), företräds i Sverige främst av Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. Kristdemokraterna kombinerar dessutom de konservativa argumenten med det mer dominerande tillväxtperspektivet, särskilt med fokus på lantbrukets roll för krisberedskapen. Det som kännetecknar detta perspektiv i den svenska debatten är fokuset på hur å ena sidan betungande regleringar påverkar landsbygden, å andra sidan hur statens och EU:s byråkrati behandlar landsbygdsbor som bidragstagare när de i själva verket skulle klara sig väldigt bra om bara staten betalade för det den tar från landsbygden – t.ex. mat och naturresurser som används inom energiproduktion och industrier – och i övrigt höll sig borta.

Kritiken mot mängden regler, särskilt för lantbrukare, tas upp av Kristdemokraternas talesperson i landsbygdsfrågor, som säger att han som jordbrukare ”varje dag vaknar och tänker: vilken regel kommer jag att bryta jag mot idag?” (Kd3). Kristdemokraternas toppkandidat i Europaparlamentsvalet uttrycker

sig ännu mer drastiskt när hon argumenterar för att EU måste minska antalet regler som jordbrukare har att förhålla sig till: "Det är en direkt bondefientlig politik" (EU-HSSL). Sverigedemokraterna resonerar på ett liknande sätt: "Vi måste våga lita mer på svenska lantbrukare när det handlar om att värna miljön. Vi kan inte detaljreglera allting. Även om det är viktigt så jag tror att det måste finnas en frihet under ansvar i högre utsträckning" (Sd2).

Även idén att staten gör mer nytta desto mindre den gör är tydlig hos dessa två partier. Så som systemet fungerar för jordbrukare, med ansökningsförfaranden för att kunna dra nytta av EU:s jordbruksstöd, behandlas jordbrukare som om de vore bidragsberoende, menar Kristdemokraternas talesperson, när de i själva verket är de som ser till att vi har mat att äta. Det finns en stolthet, menar talespersonen. "Det kanske inte är framförallt bidrag man vill ha, utan man vill ha betalt för sina varor, betalt för det man producerar" (Kd3). Sverigedemokraternas talesperson argumenterar snarlikt: "Min uppfattning är inte att någon på landsbygden egentligen i Sverige vill ha någon slags allmosor och bidrag och stöd bara för att de bor på landsbygden. Men man vill ha någon typ av konkurrensneutralitet, att det inte ska vara till nackdel" (Sd2).

Även Moderaterna har ett tydligt konservativt perspektiv i kombination med deras primära idé om landsbygden som viktig för den svenska tillväxten. Moderaterna menar att fortsatt tillväxt kräver minskad reglering och minskad byråkrati – det är landsbygdens näringsidkare som driver utvecklingen. Det är även de som vet bäst hur skog och lantbruk kan bidra till den omställning de menar behövs. Moderaternas talesperson i landsbygdsfrågor säger i en intervju, apropå skogsnäringen, att den biologiska mångfalden ökat i många avseenden tack vare skogsägarnas egna initiativ.

Nu ser vi krafter från EU-sidan som vill begränsa hur vi ska bruka skogen, om vi ska ha kalhyggesbruk eller kontinuitetsbruk och vi menar att det är precis samma sak där som i jordbruket. En del jordbrukare vill vara ekologiska och en del vill vara konventionella. En del skogsbrukare vill bruka skogen med trakthyggesbruk, andra vill han kontinuitetsskogsbruk, så det måste vara en valfrihetsfråga och vi menar att det är ju skogsägarna som byggt upp de här höga naturvärdena – över generationer! Och det är ju egentligen de skogsägarna som inte gjorde som staten ville i mitten på 1900-talet, det är ju de som har högst naturvärden i skogen idag och då ska staten gå in och ta det från skogsägarna. Det är olyckligt. (M3)

Uttalandet illustrerar väl en konservativ syn på landsbygden, där lösningen vanligtvis formuleras som att staten ska lämna landsbygden ifred, samtidigt som det är tydligt att det Moderaterna främst har i åtanke är just vinstdrivna företagare.

TILLVÄXT

"Tillväxt" är en instrumentell syn på landsbygden som kommer till uttryck i påståenden om landsbygdens potential, eller fortsatt viktiga roll, att bidra till hela Sveriges tillväxt. För samtliga partier, förutom möjligen Vänsterpartiet (där jämlikhetsdiskursen dominerar) och Sverigedemokraterna (som anammar den mer konservativa frihetsdiskursen), är denna instrumentella syn framträdande. De argumenterar alltså inte i första hand för omfördelning och inte heller för att landsbygden ska lämnas ifred och få behålla de värden som redan finns där. Istället betraktas landsbygden som att dess värde är att bidra till hela landets tillväxt.

I praktiken kombineras dock detta perspektiv med samtliga de andra fyra diskurserna och tar sig därmed något olika uttryck bland partierna. Moderaterna har ett tydligt fokus på företagande och produktivitet – partiet vill framförallt möjliggöra för landsbygden att bidra mer till tillväxten. Men perspektivet är också konservativt då partiet betonar att sättet att uppnå detta är att staten och EU tar ett steg tillbaka och låter företagen fatta beslut om sin produktion. Partiets toppkandidat till Europaparlamentsvalet menar att svenska skogsägare måste få besluta om hur skogen används: "svensk skog, svenskt självbestämmande" (EU-HSSL). Kandidaten hävdar också att förslagen från EU-kommissionen, som genomgår konsekvensanalyser för att se hur de påverkar ekologiskt och ur ett jämställdhetsperspektiv, också måste analyseras utifrån hur de påverkar företagen ("aldrig får vi en konsekvensanalys för företagen", (EU-HSSL)). Tillväxtperspektivet innebär ett fokus på hur landsbygden bidrar till tillväxt, men idén att företagen måste befrias från regleringar och byråkrati representerar snarare en konservativ syn på hur tillväxt genereras.

Detta instrumentella synsätt kan kombineras med andra diskurser. Miljöpartiets dåvarande språkrör som deltar i en av intervjuerna kallar till exempel landsbygden för "en motor" i Sveriges omställning till en hållbar ekonomi (Mp3). Miljöpartiet är det parti som tydligast kopplar samman ekonomi och ekologi genom att därtill hävda att fortsatt tillväxt kommer vara beroende av "gröna jobb" som till stor del finns inom landsbygdens gröna näringar och den förnybara energisektorn.

Men även Centerpartiet betonar landsbygdens centrala roll för tillväxten och betonar därtill dess betydelse för Sveriges krisberedskap. I likhet med jordbruksorganisationer som Lantbrukarnas riksförbund betonar de att självförsörjning av mat är en viktig del av försvarsberedskapen. "I ett säkerhetspolitiskt mycket allvarligt läge ska vi göra allt vi kan för att säkra försörjningstrygghet och ha kvar produktionsförmåga i inlandet", säger partiets landsbygdspolitiska talesperson i en intervju (C2). Centerpartiet vill även återetablera regementen på lantbruksorter som Falun och utlokalisera myndigheter för att bidra till den kompetensförsörjning som krävs för att landsbygden ska kunna spela en viktig roll i den nationella ekonomin.

Flera partier kombinerar idén om landsbygden som tillväxtresurs med andra värden. För Centerpartiet överlappar dessa instrumentella argument med partiets syn på en levande landsbygd som en fråga om demokrati och frihet att bo och verka i sin hembygd. Även liberalerna betonar både tillväxt och erkännande (se Erkännande nedan).

För Socialdemokraterna ligger fokuset på att ta tillvara de naturresurser som finns på landsbygden, både för tillväxt och omställning. Men partiet betonar därtill det gemensamma ansvaret för att alla delar av landet ska ha likvärdig service och välfärd. Socialdemokraterna åberopar alltså även jämlikhet. Kristdemokraterna kombinerar istället ett fokus på tillväxt och omställning med det konservativa argumentet att landsbygden faktiskt klarar sig bra på en egen hand om staten låter den vara.

JÄMLIKHET

Jämlikhetsperspektivet är tydligt inom Vänsterpartiet och även inom Socialdemokraterna, som kombinerar detta perspektiv med ett fokus på tillväxt och omställning. För Vänsterpartiet ligger fokuset på en ökad omfördelning som skulle göra det möjligt att "stoppa utarmningen av landsbygden" (EU-HSSL). Landsbygden exploateras idag, menar partiet.

Vänsterpartiets perspektiv låter bitvis lik det konservativa: partiet betonar, liksom bland annat Kristdemokraterna, att utvinnandet av resurser ska gynna platserna där de utvinns. Men medan Kristdemokraterna ser statens inblandning, beskattning och expropriering som orättfärdig, är det för Vänsterpartiet *exploateringen* som är en form av förtryck. Vänsterpartiets retorik kan också tyckas likna Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas i sin kritik av hur skatterna drabbar landsbygden. Men även här är egentligen utgångspunkten en annan: det är inte skatterna i sig som är problemet – tvärtom ser Vänsterpartiet en högre skattenivå som medel att omfördela mer rättvist –, det som är problemet är hur skatterna blir en del av en större orättvisa. På frågan vad som står mest på spel i valet vad gäller landsbygden svarar Vänsterpartiets talesperson i landsbygdsfrågor: "Ja, men det är ju det där precis som du är inne på att land och stad har blivit ojämlika [utan] dess like. Vi har kommuner, mycket landsbygd, vars kommunskatter är den högsta men service är den minsta och sämsta" (V2). Talespersonen betonar sedan det som egentligen är poängen för Vänsterpartiet: "det ska finnas en garanterad mininivå för samhällsservicen på landsbygden" (V2).

Människor över hela landet ska, betonar Vänsterpartiet, kunna leva ett bra liv, de ska inte behöva arbeta för andras välbefinnande medan deras samhällen utarmas. "Det behövs en omfördelningspolitik som garanterar att vi som lever på landsbygden har en anständig nivå av välfärd och service", säger partiets talesperson i en intervju (V3). Även partiets toppkandidat till Europaparlamentsvalet framhåller hur partiet skiljer sig från övriga partier, till exempel i

hur de förhåller sig till omställning och sänkta utsläpp: "Mycket av lösningen på klimatkrisen finns i Sverige och på svensk landsbygd men *jag* vill att det ska leda till utveckling och inte till exploatering" (EU-HSSL).

Socialdemokraterna anammar också de jämlikhetsdiskursen genom att argumentera för att samhället måste ta ett "gemensamt ansvar" för landsbygden. Partiets tidigare minister med ansvar för landsbygdsfrågor säger: "jag tror att landsbygdsväljarna är ganska lika andra väljare. De vill ha sjukvård, skola, man vill ha polis och ambulans ska komma om det händer något" (S3) Ministern betonar: "vi ska inte lämna någon del efter" (S3). I en annan intervju betonar talespersonen i landsbygdsfrågor: "Sverige ska hålla ihop och det ska vara möjligt att bo, leva, och verka i alla delar av landet" (S2).

ERKÄNNANDE

Erkännandediskursen handlar om att alla människor, oavsett var de bor och lever, ska respekteras och behandlas likvärdigt. Politiska teoretiker skiljer mellan omfördelning och erkännande som två olika dimensioner av social rättvisa (Fraser 2003). De som åberopar erkännandediskursen försvarar alltså alla människors rätt att få leva i enlighet med sin egen kultur och känsla för sin hembygd. Liberalernas talesperson i landsbygdsfrågor menar att nedlåtande idéer om landsbygden påverkar ungdomar där på liknande sätt som ungdomar i storstädernas förorter – båda kan känna sig nedvärderade och uppleva ett "utanförskap" (L3). Han skriver också i en debattartikel: "Den nybyggaranda, företagsamhet och framtidsoptimism som finns i lands- och glesbygd har varit, och är, viktig för Sverige. Men det finns stora utmaningar. Delar av landet får inte den politiska uppmärksamhet de förtjänar. Detta vill Liberalerna åtgärda" (L1) Han avslutar: "Det måste bli ett slut på regeringens storstadsfokus (...) Liberal politik gör det lättare för människor att leva de liv de önskar och förverkliga sina drömmar" (L1).

Både Liberalerna och Centerpartiet är kritiska till att en "urban norm" präglar svensk politisk debatt. Centerpartiets talesperson i landsbygdsfrågor menar att "Det är många frågor som behöver vändas på för att få ett underifrånperspektiv och ett decentraliserat perspektiv" (C3) och argumenterar, likt Liberalerna, för landsbygdsbors vilja att leva ett annat liv än stadsbors behöver respekteras och stöttas politiskt. Det handlar om "friheten att satsa och verka i sin hembygd" (C2). Centerpartiets toppkandidat till Europaparlamentsvalet uttrycker också detta perspektiv: "Landsbygd är egentligen inte en fråga, det är inte ett politikområde, landsbygd är ju ett perspektiv, för att inte säga rygg-radsreflex, som man måste ha som politiker när man pratar transportpolitik, energipolitik, skogspolitik, men även avloppsdirektiv, kvalitetsdirektiv och vargfrågor i Bryssel" (EU-HSSL). Idén att landsbygden är ett perspektiv verkar här betyda att landsbygden befolkning ser annorlunda på, och påverkas annorlunda av, många olika frågor och beslut inom politiken. Erkännandet av

skillnader, ifrågasättandet av den urbana normen och att få till en mer jämlik syn på människor i städer och landsbygd, uttryckts alltså främst av Liberaler och Centerpartister.

EKOLOGISK HÅLLBARHET

Samtliga riksdagspartier uttrycker i någon mån en vilja att arbeta för en omställning till ett ekologiskt mer hållbart samhälle. För hälften av partierna verkar dock frågan inte vara central och de uttrycker inte någon särskild, sammanhängande idé om vad som står på spel, vilka som är hindren och vad som är målet. Även för partier som säger sig kämpa för sänkta utsläpp och biologisk mångfald är den huvudsakliga diskursen ofta en annan. Vänsterpartiets toppkandidat till Europaparlamentet säger uttryckligen att den viktiga skiljelinjen mellan partierna går mellan de som tar klimatfrågan på allvar och de som inte gör det (EU-HSSL). Men huvudfokuset ligger ändå på frågor om omfördelning: lösningen på klimatfrågan må i stora delar finnas på landsbygden, men landsbygden ska inte exploateras för att nå klimatmålen. För Vänsterpartiet är huvuddiskursen alltså jämlikhet, medan ekologisk hållbarhet är en sekundär diskurs. Även Centerpartiet vill ses som ett grönt parti och dess toppkandidat i Europaparlamentsvalet säger till och med att det var klimatfrågan som fick henne att börja med politik (EU-HSSL). Men den huvudsakliga diskursen tycks snarare vara erkännandediskursen, det vill säga partiet fokuserar mer på att synliggöra och validera landsbygdens perspektiv och kompetens. Partiet lägger också stor vikt vid landsbygdens potential att bidra till tillväxt, varför ekologisk hållbarhet inte heller är den sekundära diskursen. Det som här menas med ekologisk hållbarhet är det kritiska perspektiv som finns tydligt representerat bland medborgare, där industriens intressen ställs mot det småskaliga, där utvinnandet av resurser ställs mot naturrestaurering. Centerpartiet anammar inte på något sammanhängande sätt den diskursen, som delvis går på tvärs med respekten för landsbygdens egna perspektiv och intressen.

Samma motsättning kommer också till uttryck i Miljöpartiets mer helhjärtade återopande av ekologisk hållbarhet. Partiet ser tydligt landsbygdens näringar som ett område där mer behöver göras för att minska utsläppen och återställa den biologiska mångfalden (Mp1). Partiets fokus är tydligt och kompromissar inte med erkännande av landsbygdens perspektiv och ännu mindre med den konservativa idén om att landsbygden ska lämnas ifred. Inte heller omfördelning, som är så centralt för det solidariska perspektivet, tas upp på något djupare sätt, vilket kan tyckas anmärkningsvärt för ett parti inom vänsterblocket. Det är tydligt att om någon diskurs kompletterar ekologisk hållbarhet så är det tillväxtperspektivet. Ekologisk hållbarhet uppnås genom en satsning där landsbygden har en viktig roll att spela. Någonstans måste utsläppen öka och ju mindre som görs inom andra sektorer desto mer ansvar måste jordbrukare ta för att minska utsläppen och återställa natur och skogsnäringen

för att binda kol i träet. Det är också på landsbygden som flera gröna jobb ska komma till genom satsningar inom förnyelsebar energiproduktion, vilket både genererar tillväxt och omställning (Mp2, Mp3).

Diskussion och slutsatser

Samtliga partier menar att de kämpar för landsbygden. Skiljelinjen i svensk politik går således inte mellan de som kämpar för en levande landsbygd och de som anser att staden ska prioriteras på landsbygdens bekostnad. Men det betyder inte att det inte finns viktiga skillnader mellan partierna. Skillnaderna kan förstås som att partierna åberopar skilda landsbygdspolitiska diskurser, eller olika idéer om varför vi behöver en levande landsbygd.

Fem sådana diskurser kan identifieras i svensk politik. De uttrycker olika idéer om landsbygdens värde, vilka aktörer, grupper och institutioner som påverkar landsbygden, deras relationer och motiv. Diskurserna innebär också olika retoriska grepp. De som lutar sig på det konservativa frihetsperspektivet försvarar landsbygden mot en klåfingrig stat som vill detaljreglera och som försvårar för landsbygdens folk som skulle klara sig bra om de lämnades ifred. Diskursen *tillväxt* betonar istället landsbygdens potential att bidra till hela landets tillväxt och omställning till en ekologiskt hållbar ekonomi. Diskursen *jämlikhet* ser landsbygdsmedborgare som exploaterade av välställda människor i städerna och vill omfördela resurserna så att människor kan leva bra i hela landet. *Erkännandediskursen* betonar vikten av att erkänna människor rätt att leva och verka i sin hembygd liksom att respektera allas perspektiv och erfarenheter, i allt från miljöfrågor till rovdjursjakt. Och *hållbarhetsdiskursen* ser en konflikt mellan en ekonomi byggd på industriellt jordbruk och skogsskövling och hållbara landsbygdssamhällen som tar ansvar för biologisk mångfald och minskade nettoutsläpp.

Samtliga diskurser fanns representerade bland riksdagspartierna mellan åren 2022 och 2024. Det är som väntat tillväxtperspektivet på landsbygden som instrumentellt viktig för Sveriges ekonomi som dominerar. Fem av åtta partier hade denna som sin huvudsakliga diskurs. Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna är de enda som inte primärt värderar landsbygden efter dess instrumentella roll. I kontrast till tillväxtperspektivet betonar Vänsterpartiet vikten av att landsbygden inte exploateras i utvinnandet av resurser. Genom omfördelning ska det bli möjligt att leva bra även på landsbygden. Sverigedemokraterna menar, liksom Kristdemokraterna, att landsbygdens befolkning inte behöver några "allmosor" utan endast att staten "backar" och låter dem konkurrera fritt och på lika villkor. Till skillnad från Kristdemokraterna betonar dock inte Sverigedemokraterna alls landsbygdens instrumentella roll för landets ekonomi, utom möjligtvis dess roll för Sveriges beredskap och försvar.

Det finns också en skiljelinje bland de partier som ser landsbygden som orättvist behandlad. Medan partierna till vänster – Vänsterpartiet och Socialdemokraterna – ser omfördelning som ett sätt att solidariskt ta ansvar för hela landets service och välfärd, betonar de liberala mittenpartierna Centerpartiet och Liberalerna snarare *erkännandet* av olika livsval, mål och erfarenheter som en fråga om demokrati och frihet. Distinktionen mellan omfördelning och erkännande känns igen från teoretikers debatter om social rättvisa (Fraser 2003).

Partierna skiljer sig även i hur de ser på landsbygdens relation till miljöpolitiska mål. Miljöpartiet, det enda partiet som har hållbarhet som huvudfokus, ser på landsbygden som en drivande kraft, vilket även passar partiets idé om att landsbygden är en resurs för ekonomin, som enligt partiet ska ställas om till produktion och användning av grön energi. Vänsterpartiet, som har omställning som sekundär fråga, ser en fara i att landsbygden exploateras både i tillväxtens och omställningens namn. Övriga partier betonar på andra sätt att omställningen inte ska ske på landsbygdens bekostnad i enlighet med sina olika primära diskurser.

Slutligen bekräftar denna studie tidigare forskningsresultat, som tyder på att politiska ledare, till skillnad från medborgare, tenderar att ha ett tämligen snävt fokus och ge större vikt till landsbygdens instrumentella roll för tillväxt (Holdo 2020a). Samtidigt pekar denna studie på viktiga nyanser och skillnader mellan partierna. För väljare som värnar landsbygden finns således flera olika idéer om hur landsbygden ska behandlas mer rättvist.

Referenser

- Areschoug, Susanna & Gottzén, Lucas, 2019. "Rural youth, education, and citizenship in Sweden: politics of recognition and redistribution," s. 1–16 i Peterson, Andrew, Stahl, Garth, Soong, Hannah (red.), *The Palgrave Handbook of Citizenship and Education*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Arora-Jonsson, Seema, 2017. "The realm of freedom in new rural governance: micro-politics of democracy in Sweden", *Geoforum* 79, s. 58–69.
- Bächtiger, André, Dryzek, John S., Mansbridge, Jane & Warren, Mark E., 2018. "Deliberative democracy", s. 523–546 i Bächtiger, André, Dryzek, John S., Mansbridge, Jane & Warren, Mark (red.), *The Oxford Handbook of Deliberative Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Batory, Agnes & Sitter, Nick, 2004. "Cleavages, competition and coalition-building: agrarian parties and the European question in western and east central Europe", *European Journal of Political Research* 43(4), s. 523–546.
- Bertocchi, Graziella & Spagat, Michael, 2001. "The politics of co-optation", *Journal of Comparative Economics* 29(4), s. 591–607.
- Bell, Michael M., Lloyd, Sarah E. & Vatovec, Christine, 2010. "Activating the countryside: rural power, the power of the rural and the making of rural politics", *Sociologia Ruralis* 50(3), s. 205–224.

- Bock, Bettina B., 2015. "Gender mainstreaming and rural development policy; the trivialisation of rural gender issues", *Gender Place & Culture* 22(5), s. 731–745.
- Bohman, James, 2000. *Public Deliberation: Pluralism, Complexity, and Democracy*. Cambridge, USA: MIT Press.
- Christensen, Dag Arne, 1997. "Adaptation of agrarian parties in Norway and Sweden", *Party Politics* 3(3), s. 391–406.
- Christoforou, Asimina & Pisani, Elena, 2016. "Social capital and rural development in Southern European regions: the case of the EU-funded LEADER projects", s. 391–415 i Hans Westlund & Johan P. Larsson (red.), *Handbook of Social Capital and Regional Development*.
- Cramer, Kathrene J., 2016. *The Politics of Resentment: Rural Consciousness in Wisconsin and the Rise of Scott Walker*. Chicago: University of Chicago Press.
- Christopher, Allison, Bartkowski, John P. & Haverda, Timothy, 2018. "Portraits of veganism: A comparative discourse analysis of a second-order subculture", *Societies* 8(3), s. 1–21.
- Dryzek, John S., 2000. *Deliberative Democracy and beyond: Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press.
- Dryzek, John S., 2013. *The Politics of the Earth: Environmental Discourses*. Oxford: Oxford University Press.
- Edwards, Geraint O., 2012. "A comparative discourse analysis of the construction of 'in-groups' in the 2005 and 2010 manifestos of the British National Party", *Discourse & society* 23(3), s. 245–258.
- Ercan, Selen A., 2017. "From polarisation to pluralisation: a deliberative approach to illiberal cultures", *International Political Science Review* 38(1), s. 114–127.
- Ercan, Selen A., Hendriks, Carolyn M. & Boswell, John, 2017. "Studying public deliberation after the systemic turn: the crucial role for interpretive research", *Policy & Politics* 45(2), s. 195–212.
- Eriksson, Madeleine, 2010. *(Re)Producing a Periphery: Popular representations of the Swedish North*. Doktorsavhandling, Kulturgeografiska institutionen. Umeå: Umeå universitet.
- Felicetti, Andrea & Holdo, Markus, 2024. "Reflective Inclusion: Learning from Activists What Taking a Deliberative Stance Means", *Political Studies* 72(2), s. 823–841.
- Fraser, Nancy, 2003. "Social justice in the age of identity politics: Redistribution, recognition, and participation", s. 7–109 i Fraser, Nancy & Honneth, Axel (red.), *Redistribution or Recognition? A Political-Philosophical Exchange*. New York: London: Verso.
- Gilmore, Ruth W., 2008. "Forgotten Places and the Seeds of Grassroots Planning", s. 31–61 i Hale, Charles, R. (red.), *Engaging Contradictions: Theory, Politics, and Methods of Activist Scholarship*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Greider, Göran, 2001. *Fucking Sverige: byn, bruket, skogen – en modern Dalaresa*. Stockholm: Ordfront.
- Habermas, Jürgen, 2018. *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. New York: John Wiley & Sons.
- Hedlund, Martin & Lundholm, Emma, 2015. "Restructuring of rural Sweden—employment transition and out-migration of three cohorts born 1945–1980", *Journal of Rural Studies* 42, s. 123–132.
- Hendriks, Carolyn M., 2011. *The Politics of Public Deliberation*. London: Palgrave Macmillan.

- Hochschild, Arlie R., 2016. *Strangers in Their Own Land. A Journey to the Heart of Our Political Divide*. New York: The New Press.
- Holdo, Markus, 2019. "Sincerity as strategy: Green movements and the problem of reconciling deliberative and instrumental action", *Environmental Politics* 28(4), s. 595–614.
- Holdo, Markus, 2020a. "Rural arguments: four perspectives in Swedish political debate", *Journal of Rural Studies* 76, s. 67–75.
- Holdo, Markus, 2020b. "A relational perspective on deliberative systems: Combining interpretive and structural analysis", *Critical policy studies* 14(1), s. 21–37.
- Holdo, Markus & Öhrn Sagrelius, Lizzie, 2020. "Why inequalities persist in public deliberation: Five mechanisms of marginalization", *Political Studies* 68(3), s. 634–652.
- Holmqvist, Anette, 2018. "Löfvens resa – genom SD-land", *Aftonbladet*, 2018-07-05, tillgänglig på <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/gPAAbA/lofvens-resa-genom-sd-land>, nedladdad 2018-07-17.
- Horlings, Lummina G. & Marsden, Terry K., 2014. "Exploring the 'new rural paradigm' in Europe: eco- economic strategies as a counterforce to the global competitiveness agenda", *European Urban & Regional Studies* 21(1), s. 4–20.
- Jerke, Bud W., 2011. "Queer ruralism", *Harvard Journal of Law and Gender* 34, s. 260–312.
- Juhlin, Johan/SVT, 2022. "Mattias Karlsson SD:s landsbygdspolitiska talesperson", SVT, 2022-01-19, tillgänglig på <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/mattias-karlsson-sd-s-landsbygdspolitiska-talesperson>.
- Lambrechts, Giljs & De Cleen, Benjamin, 2024. "Farmers as symbol of 'the people'. Nationalism and populism in Vlaams Belang's discourse about farmers", *Journal of Language and Politics*, s. 1–24.
- Lundgren, Anna S. & Johansson, Anna, 2017. "Digital rurality: producing the countryside in online struggles for rural survival", *Journal of Rural Studies* 51, s. 73–82.
- Mansbridge, Jane, 1999. "Everyday talk in the deliberative system", s. 211–239 i Macedo, Stephen (red.), *Deliberative Politics*. New York: Oxford University Press.
- Mansbridge, Jane, Bohman, James, Chambers, Simone, Christiano, Thomas, Fung, Archon & Parkinson, John, 2012. "A systemic approach to deliberative democracy", s. 1–26 i Parkinson, J.R. & Mansbridge, J. (red.), *Deliberative Systems: Deliberative Democracy at the Large Scale*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Masuda, Jeffrey R. & Garvin, Theresa, 2008. "Whose Heartland?: The politics of place in a rural–urban interface", *Journal Rural Studies* 24(1), s. 112–123.
- Mazzocchi, Giampiero, Vassallo, Marco, Gabrieli, Giuliano & Henke, Roberto, 2024. "No farmers, no food": a sentiment analysis of the 2024 farmers' protests in Italy", *Italian Review of Agricultural Economics (REA)*, s. 93–106.
- Miaris, Giorgios, Manevska-Tasevska, Gordana & Hansson, Helena, 2025. "Farm diversification strategies and their relations to farm financial performance: evidence from Swedish agriculture", *Agricultural Finance Review*, s. 113–128.
- Mohlin, Yngve, 1989. *Bondepartiet och det moderna samhället 1914–1936: en studie av svensk agrarianism*. Doktorsavhandling. Umeå: Umeå universitet.
- Mortimer, Gavin, 2024. "Growing revolt: What is behind Europe's farmers' protests?", *Spectator* 354(10197), s. 20–22.
- Nilsson, Bo & Lundgren, Anna S., 2015. "Logics of rurality: political rhetoric about the Swedish north", *Journal of Rural Studies* 37, s. 85–95.

- Nilsson, Bo & Lundgren, Anna S., 2018. "‘For a living countryside’: political rhetoric about Swedish rural areas", *European Urban & Regional Studies* 25(1), s. 72–84.
- Norris, Pippa (red.), 1999. *Critical citizens: Global support for democratic government*. Oxford: Oxford University Press.
- Oprea, Anastasea, Velicu, Irina, Delibas, Hestia-Iona & Pedro, Sérgio, 2024. "‘We grow earth’: performing eco-agrarian citizenship at the semi-periphery of Europe", *Environmental Politics* 33(5), s. 778–798.
- Oscarsson, Henrik, Bergman, Torbjörn, Bergman, Annika & Hellström, Johan, 2021. *Polarisering i Sverige*. Demokratirådets rapport 2021. Stockholm: SNS.
- Owen, David & Smith, Graham, 2015. "Survey article: Deliberation, democracy, and the systemic turn", *Journal of Political Philosophy* 23(2), s. 213–234.
- Pilgeram, Rynne, 2011. "‘The only thing that isn’t sustainable... is the farmer’: social sustainability and the politics of class among Pacific Northwest farmers engaged in sustainable farming", *Rural Sociology* 76(3), s. 375–393.
- Piven, Francis F. & Cloward, Richard, 1978. *Poor people’s movements: Why they succeed, how they fail*. New York: Vintage.
- Scarlat, Nicolae, Dallemand, Jean-Francois, Monforti-Ferrario, Fabio & Nita, Viorel, 2015. "The role of biomass and bioenergy in a future bioeconomy: policies and facts", *Environmental Development* 15, s. 3–34.
- Scoones, Ian, Edelman, Marc, Borras Jr, Saturnino M., Hall, Ruth, Wolford, Wendy & White, Ben, 2018. "Emancipatory rural politics: confronting authoritarian populism", *Journal of Peasant Studies* 45(1), s. 1–20.
- Söderström, Johanna, Holdo, Markus & Junman, Alice, 2024. "Uncomfortable interviews: A research journey of discomfort and how to make the most of it", *Qualitative Research*, 14687941241297344.
- Stenbacka, Susanne, 2011. "Othering the rural: about the construction of rural masculinities and the unspoken urban hegemonic ideal in Swedish media", *Journal of Rural Studies* 27(3), s. 235–244.
- Stevenson, Hayley & Dryzek, John S., 2014. *Democratizing Global Climate Governance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sundström, Mikael & Rosén Sundström, Malena, 2010. "Ett smalare men vassare Centerparti?", *Statsvetenskaplig tidskrift* 112(2), s. 189–202.
- Tidholm, Po, 2017. *Läget i landet*. Luleå: Teg Publishing.
- von Essen, Erica & Allen, Michael, 2017. "A reluctant right-wing social movement: on the ‘good sense’ of Swedish hunters", *Journal of Rural Studies* 50, s. 139–147.
- Warren, Mark E., 2017. "A problem-based approach to democratic theory", *American Political Science Review* 111(1), s. 39–53.
- Woods, Michael, 2003. "Deconstructing rural protest: the emergence of a new social movement", *Journal of Rural Studies* 19(3), s. 309–325.
- Woods, Michael, 2006. "Redefining the ‘rural question’: the new ‘politics of the rural’ and social policy", *Social Policy & Administration* 40(6), s. 579–595.
- Woods, Michael, 2017. "Politics and protest in the contemporary countryside", s. 103–125 i Holloway, Lewis & Kneafsey, Moya (red.), *Geographies of Rural Cultures and Societies*. Hampshire: Ashgate.

Bilaga 1: Analyserade debattartiklar, paneldebatt och intervjuer

EU-HSSL, Paneldebatt mellan riksdagspartiernas kandidater till

Europaparlamentsvalet 2024, 8 juni 2024, med Jonas Sjöstedt (V), Heléne Fritzon (S), Pär Holmgren (MP), Emma Wiesner (C), Anna Maria Corazza Bildt (L), Tomas Tobé (M), Ella Kardemark (KD), Staffan Eklöf, (SD), tillgänglig på https://www.youtube.com/watch?v=HMo_DFGgM7E.

V1: Vänsterpartiet, debattartikel, Birger Lahti, "Ta tillvara naturresurser och landsbygd", ATL. 7 januari 2022, tillgänglig på <https://www.atl.nu/ta-tillvara-naturresurser-och-landsbygd>.

V2: Vänsterpartiet, intervju med Birger Lahti, Lantbrukspodden, 3 juni 2022, tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/det-handlar-om-att-vinna-landsbygdens-roster>.

V3: Vänsterpartiet, intervju med Birger Lahti, Hela Sverige pratar, 27 april 2022, tillgänglig på <https://www.helasverige.se/kunskap-och-media/hela-sverige-pratar-om-vansterpartiets-landsbygdspolitik/>.

S1: Socialdemokraterna, debattartikel, Heléne Fritzon, 27 juni 2024, "Svenska folket har röstat för en ambitiös klimatpolitik", tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/land-lantbruk-svenska-folket-har-rostat-for-en-ambitos-klimatpolitik>.

S2: Socialdemokraterna, intervju med Isak From, Lantbrukspodden, 7 juli 2022, tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/gemensamt-ansvar-gynna-svenskt-lantbruk>.

S3: Socialdemokraterna, intervju med Anna-Caren Säterberg, Hela Sverige pratar, 8 juni 2022, tillgänglig på <https://landsbygdsriksdagen.se/highlights/podd-valspecial2022-s/>.

Mp1: Miljöpartiet, debattartikel, Pär Holmgren, 16 maj 2024, "Jag går till val på den gröna jordbrukspolitiken", *Land*, tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/land-lantbruk-jag-gar-till-val-pa-den-grona-jordbrukspolitiken>.

Mp2: Miljöpartiet, intervju med Maria Gardfjell, Lantbrukspodden, 22 juli 2022, tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/mp-i-lantbrukspodden-oka-infasningen-av-biodrivmedel>.

Mp3: Miljöpartiet, intervju med Per Bolund & Maria Gardfjell, Hela Sverige pratar, 17 maj 2022, tillgänglig på <https://helasverigepratar.podbean.com/e/hela-sverige-pratar-om-miljopartiets-landsbygdspolitik/>.

C1: Centerpartiet, debattartikel, Annie Lööf & Daneil Bäckström, "Var finns satsningarna på glesbygden?" 24 oktober 2022, tillgänglig på <https://www.svd.se/a/l33x1e/centerpartiet-var-finns-satsningarna-pa-glesbygden>.

C2: Centerpartiet, intervju med Daniel Bäckström, Lantbrukspodden, 20 maj 2022, tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/att-sakra-svensk-matproduktion-ar-helt-central>.

C3: Centerpartiet, intervju med Daniel Bäckström, Hela Sverige pratar, 3 maj 2022, tillgänglig på <https://landsbygdsriksdagen.se/highlights/podd-valspecial2022-c/>.

L1: Liberalerna, debattartikel, Jakob Olofsgård, "Ska inte vara en klassfråga vem som kan ha hus på landsbygden", 23 januari 2022, tillgänglig på <https://www.atl.nu/ska-inte-vara-en-klassfraga-vem-som-kan-ha-ett-hus-pa-landsbygden>.

L2: Liberalerna, intervju med Jakob Olofsgård, Lantbrukspodden, 25 mars 2022, tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/vi-behover-infora-sunt-liberalt-bondfornuft>.

L3: Liberalerna, intervju med Jakob Olofsgård, Hela Sverige pratar, 17 maj 2022, tillgänglig på <https://www.helasverige.se/kunskap-och-media/hela-sverige-pratar-om-liberalernas-landsbygdspolitik/>.

- M1: Moderaterna, debattartikel, John Widegren, 6 september 2022, "Det viktigaste just nu är att förbättra villkoren för jordbruket", tillgänglig på <https://www.land.se/livet-pa-landet/john-widegren-moderaterna-landsbygdsfragor>.
- M2: Moderaterna, intervju med John Widegren, Lantbrukspodden, 11 maj 2022, tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/de-flesta-bonder-upplever-livsmedelstrategin-som-en-hyllvarmare>.
- M3: Moderaterna, intervju med John Widegren, Hela Sverige pratar, 1 september 2022, tillgänglig på <https://landsbygdsriksdagen.se/highlights/podd-valspecial2022-m/>.
- Kd1: Kristdemokraterna, debattartikel, Sara Skyttedal & Carl-Wiktor Svensson, "Vi vill förändra EU:s landsbygdspolitik", 1 juli 2022, tillgänglig på <https://www.skogen.se/nyheter/kd-vi-vill-forandra-eus-landsbygdspolitik/>.
- Kd2: Kristdemokraterna, intervju med Magnus Oscarsson, Lantbrukspodden, 4 maj 2022, tillgänglig på <https://poddtoppen.se/podcast/1485894994/lantbrukspodden/65-utan-att-vi-har-mat-pa-bordet-sa-gar-det-inte>.
- Kd3: Kristdemokraterna, intervju med Peter Kullgren, Hela Sverige pratar, 17 maj 2022, tillgänglig på <https://landsbygdsriksdagen.se/highlights/podd-valspecial2022-kd/>.
- Sd1: Sverigedemokraterna, debattartikel, Tomas Brandberg, "EU:s klimatpolitik begränsar skogsbruket", 3 april, 2024, tillgänglig på <https://www.sverigesnatur.org/opinion/eus-klimatpolitik-begransar-skogsbruket/>.
- Sd2: Sverigedemokraterna, intervju med Mattias Karlsson, Lantbrukspodden, 17 juni 2022, tillgänglig på <https://www.landlantbruk.se/politiken-maste-detaljstyra-mindre>.
- Sd3: Sverigedemokraterna, intervju med Mattias Karlsson, Hela Sverige pratar, 9 september 2022, tillgänglig på <https://landsbygdsriksdagen.se/highlights/podd-valspecial2022-sd/>.